

5—6 KLASIŲ MOKINIŲ NEFORMALŲJŲ FIZINIŲ UGDYMĄ LEMIANTYS VEIKSNIAI

Asta Šarkauskienė, Eugenija Adaškevičienė
Klaipėdos universitetas, Klaipėda, Lietuva

Asta Šarkauskienė. Socialinių mokslų (edukologijos) doktorantė. Klaipėdos universiteto Kūno kultūros katedros asistentė. Mokslinių tyrimų kryptis — neformalusis vaikų fizinis ugdymas.

SANTRAUKA

Modernizuojant švietimo sistemą Lietuvoje ir siekiant bendrų Europos Sąjungos užsibrėžtų tikslų ypatinga vieta tenka mokinių neformaliajam švietimui. Valstybinėse švietimo strategijos 2003—2012 metų nuostatose numatoma plėtoti neformalųjį ugdymą, kad būtų užtikrinta vaikų ugdymo kokybė.

Tyrimo tikslas — nustatyti veiksnius, lemiančius 5—6 klasių mokinių (jaunųjų paauglių) dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme.

Tyrimas buvo vykdomas 2007 m. gegužės mėn. Apklausoje metu naudotos 4 rūšių anketos:

1. Mokiniams, kurie nedalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme.

2. Mokiniams, kurie dalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme:

- bendrojo lavinimo mokyklose;
- neformaliojo švietimo institucijose (sporto mokyklose ir centruose, sporto klubuose, turizmo centruose, jaunimo laisvalaikio centruose ir kt.);
- ir bendrojo lavinimo mokyklose, ir kitose neformaliojo švietimo institucijose.

Tyrimo rezultatai gauti anoniminės anketinės apklausos metodu apklausus šešių bendrojo lavinimo mokyklų, esančių įvairiose Lietuvos vietose ir skirtingų dydžių miestuose (Vilniuje, Klaipėdoje, Alytuje, Šilutėje, Gargžduose), 672 jaunosius paauglius.

Tyrimu nustatyta, kad neformaliajame fiziniame ugdyme dalyvauja mažiau nei pusė (41,7%) 5—6 klasių mokinių: mokykloje — 5,7%, už mokyklos ribų — 16,9% ir apie penktadalis jaunųjų paauglių lanko sporto būrelius ir mokykloje, ir kitose neformaliojo ugdymo įstaigose. Norinčių dalyvauti neformaliojo fizinio ugdymo veikloje mokykloje buvo 9,6% mažiau negu norinčių tęsti treniruotes kitose neformaliojo fizinio ugdymo įstaigose ($\chi^2 = 17,563$; $p < 0,005$).

Literatūros šaltinių analizė ir atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad jaunųjų paauglių sportinės veiklos pasirinkimui įtakos turi įvairūs veiksniai. Nustatyta, kad 5—6 klasių mokinių pasirinkimą dalyvauti neformaliajame fiziniame ugdyme labiausiai lemia motyvaciniai veiksniai — noras būti stipriu ir sveiku (68,3%) bei saviraiškos (savirealizacijos) poreikis — tikėjimas realizuoti savo gebėjimus (38,4%). Šie duomenys sutampa su kitų autorių (Zuožienė, 1998; Blauzdys, Jasiūnas, 2000; Čid, 2002; Bagdonienė, Blauzdys, 2005) gautaisiais. Svarbūs ir socialiniai veiksniai: draugų įtaka, trenerių, mokytojų bei tėvų skatinimas.

Pagrindine nedalyvavimo neformaliajame fiziniame ugdyme priežastimi apie pusė respondentų (54,4%) nurodė laiko trūkumą. Dalis mokinių (13,9%) teigė, kad jie nedalyvauja šioje veikloje, nes nemėgsta sportuoti.

Raktažodžiai: neformalusis fizinis ugdymas, neformalųjį fizinį ugdymą lemiantys veiksniai, ankstyvoji paauglystė.

IVADAS

Vykstant globalizacijos procesams, integruojantis mokslo, technologijų, kultūros, socialinėms dimensijoms, mokinys turi būti pajėgus savarankiškai ir kartu su kitais spręsti savo, visuomenės gyvenimo problemas, visaverčiai dalyvauti vykstančiuose procesuose, būti pasirengęs sparčiai kintančio pasaulio iššūkiams. Tam būtini esminiai Lietuvos švietimo sistemos pokyčiai, kurie padėtų didinti švietimo sistemos

veiksmingumą, išplėsti švietimo prieinamumą, užtikrinti europinius standartus ir šiuolaikinės Lietuvos visuomenės poreikius atitinkančią švietimo kokybę (*Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003—2012 metų nuostatų*, 2003).

Modernizuojant švietimo sistemą Lietuvoje ir siekiant bendrų Europos Sąjungos užsibrėžtų tikslų ypatinga vieta tenka mokinių neformaliajam švietimui. Tačiau iki 2002 metų neformalusis

vaikų švietimas nebuvo aiškiai apibrėžtas. Dažniausiai jis buvo įvardijamas kaip viena iš naujai atsiradusių darbo su jaunimu sričių. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatyme (2003) iki tol buvusi „papildomojo ugdymo“ sąvoka papildyta ir apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (*Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo*, 2005) suformuluotas tikslas — „per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius“.

Įvairius neformaliojo švietimo klausimus nagrinėjo tiek užsienio, tiek Lietuvos mokslininkai. D. Festeu, B. Humberstone (2006) pabrėžia, kad neformalusis švietimas turi būti sutelktas į ugdymą ir mokymąsi, pabrėžiant socialinį kontekstą, žinių naudingumą ir asmenybės augimo tikslus, socialinius pokyčius ir integraciją į visuomenę. L. Siurala (2007) kaip pagrindinį neformaliojo švietimo uždavinį nurodo vaikų ir jaunimo ugdymą atsakingais piliečiais bei gebėjimą rasti ir išsaugoti darbą. V. Jankauskas (2008) pažymi, kad neformaliojo švietimo tikslas — parengti vaiką sėkmingai gyventi nuolat besikeičiančioje visuomenėje, ugdyti asmeninius gebėjimus, visuomeninį aktyvumą, kad taptų visaverte, kūrybiška asmenybe.

Neformalusis vaikų ugdymas, kaip reikšminga pedagoginė problema, Lietuvos mokslininkų nagrinėta įvairiais aspektais. Turiningo laisvalaikio svarbą pagrindė I. Ramanekienė (1998), M. Barauskaitė (2001), B. Bitinas (2004), Z. Bajoriūnas (2004). Papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai tyrinėjo L. Jovaiša (1995), J. Vaitkevičius (1998), turinį ir formas nagrinėjo S. Dapkienė (1998), S. Dzenuškaitė (1991), J. Ratkus (2000), mikro ir makroaplinkos įtaką asmenybės raidai, jos vertybinių nuostatų formavimuisi atskleidė L. Jovaiša (1995), E. Adaškevičienė (2004), V. Aramavičiūtė (2005), P. Tamošauskas (2006) ir kt. S. Šukys ir A. Bagdonas (2007) nustatė moksleivių sportavimo ir fizinio aktyvumo sąsajas su socialiniais ekonominiais veiksniais. R. Maureen ir Ph. D. Weiss (2000), I. Smalinskaitė (2002), N. Lipscombe ir kt. (2002), L. F. Cid (2002) tyrė įvairaus amžiaus mokinių dalyvavimo ir nedalyvavimo sportinėje veikloje motyvus.

Visgi dar stokojama tyrimų, atskleidžiančių jaunųjų paauglių neformalųjį fizinį ugdymą lemiančius veiksnius. Tai suponuoja šio straipsnio mokslinį naujumą ir leidžia formuluoti mokslinę problemą: kokie veiksniai lemia 5—6 klasių

mokinių neformaliojo fizinio ugdymo veiklos pasirinkimą?

Tyrimo objektas — veiksniai, lemiantys 5—6 klasių mokinių (jaunųjų paauglių) dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme.

Tikslas — nustatyti veiksnius, lemiančius 5—6 klasių mokinių (jaunųjų paauglių) dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme.

Metodai:

1. Mokslinės literatūros analizė.
2. Anketinė apklausa.
3. Statistinė analizė: procentinė grafinė analizė, *chi* kvadrato (χ^2) testas.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas buvo vykdomas 2007 m. gegužės mėnesį. Jame dalyvavo šešios bendrojo lavinimo mokyklos, esančios įvairiose Lietuvos vietose ir skirtingų dydžių miestuose: Vilniuje, Klaipėdoje, Alytuje, Šilutėje, Gargžduose. Anoniminės anketinės apklausos metodu buvo apklausti 672 5—6 klasių mokiniai.

Atlikus neformaliojo fizinio ugdymo teorinę analizę, buvo parengtos anketos. Klausimyną sudarė 3 dalys: I dalis (6 klausimai) skirta informacijai apie respondentą; II dalis (10 klausimų) — apie jaunųjų paauglių neformalųjį fizinį ugdymą(si); III dalis (6 klausimai) — apie jų laisvalaikį.

Kad klausimai ir atsakymų variantai būtų tikslingai išdėstyti, respondentams suprantami ir jų nevargintų, buvo sudarytos 4 rūšių anketos:

1. Mokiniais, kurie nedalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme.
2. Mokiniais, kurie dalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme:
 - bendrojo lavinimo mokyklose;
 - neformaliojo švietimo institucijose (sporto mokyklose ir centruose sporto klubuose, turizmo centruose, jaunimo laisvalaikio centruose ir kt.);
 - ir bendrojo lavinimo mokyklose, ir kitose neformaliojo švietimo institucijose.

Visų anketų I ir III dalies klausimai buvo tie patys, o II dalies — skirtingi, nes buvo orientuoti konkrečiai tikslinei respondentų grupei.

TYRIMO REZULTATAI

Nustatyta, kad iš viso neformaliajame fiziniame ugdyme dalyvauja 41,7% jaunųjų paauglių. Nors bendrojo lavinimo mokyklose organizuojami neformaliojo fizinio ugdymo užsiėmimai, tačiau juos lanko tik 5,7% respondentų. Beveik tris kartus daugiau (16,9%) 5—6 klasių mokinių dalyvauja kitų institucijų organizuojamoje neformaliojo

Lentelė. 5—6 klasių mokinių dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme lemiantys veiksniai (%)

Mokinių pasiskirstymas	Mokykloje ir už jos ribų	Tik mokykloje	Tik už mokyklos ribų	Visų mokinių	χ^2 kriterijus ir patikimumo lygmuo (p)
Veiksniai					
Motyvaciniai					
Nori būti stiprus ir sveikas	78,0	60,5	66,4	68,3	6,16 p < 0,05
Tikisi realizuoti savo gebėjimus	40,2	39,5	35,4	38,4	0,61 p > 0,05
Nori, kad labiau gerbtų draugai	1,6	5,3	1,8	2,9	2,02 p > 0,05
Socialiniai					
Lanko draugai	9,4	7,9	9,7	9,0	0,12 p > 0,05
Patinka trenerio / mokytojo asmenybė	10,2	5,3	9,7	8,4	0,89 p > 0,05
Skatina tėvai sportuoti	7,9	0	10,6	6,2	4,40 p > 0,05
Skatina treneris / mokytojas sportuoti	1,6	10,5	0	4,0	15,30 p < 0,001
Kita	7,9	13,2	29,2	16,8	19,56 p < 0,001

fizinio ugdymo veikloje. Penktadalis mokinių (19,1%) dalyvauja ir bendrojo lavinimo mokyklų, ir dar papildomai kitų institucijų organizuojamoje neformaliojo fizinio ugdymo veikloje (sporto mokyklose, sporto klubuose, turizmo centruose, jaunimo laisvalaikio centruose ir kt.).

Mokslininkai teigia, kad vaikams augant jų fizinis aktyvumas turi tendenciją mažėti (Trost et al., 2002; Šukys, Bagdonas, 2007; Verstraete et al., 2007). Tyrimu siekėme nustatyti jaunųjų paauglių dalyvavimo neformaliajame fiziniame ugdyme kaitą. Nors paauglystės amžiaus tarpsniu mokiniai yra fiziškai aktyvūs, visgi akivaizdžiai mažėja mokinių, dalyvaujančių neformaliajame fiziniame ugdyme, skaičius. Nustatyta, kad neformaliajame fiziniame ugdyme nedalyvavo 37,7% 5 klasių mokinių, o 6 klasėse tokių buvo 62,3% ($\chi^2 = 15,048$; $p < 0,005$). Reikšmingas skirtumas nustatytas ir lyties aspektu: organizuotų sporto pratybių po pamokų nelankė 43,1% berniukų ir 56,9% mergaičių ($\chi^2 = 37,58$; $p < 0,001$).

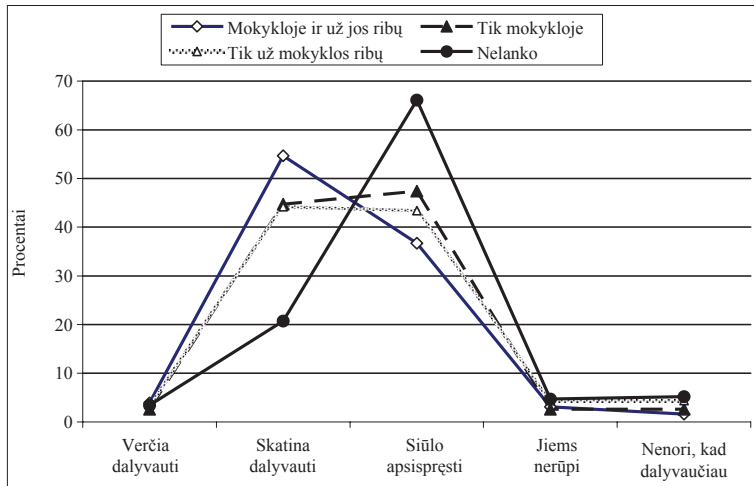
Daugiau kaip pusė mokinių (68,8%), kurie lankė sporto užsiėmimus už mokyklos ribų, pareiškė, kad jie norėtų lankyti juos ir ateityje. Tačiau norinčių toliau lankyti sporto būrelius mokykloje buvo 9,6% mažiau negu norinčių tęsti treniruotes kitose neformaliojo fizinio ugdymo įstaigose ($\chi^2 = 17,563$; $p < 0,005$).

Tyrimu nustatyta, kad mokinių dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme labiausiai lemia

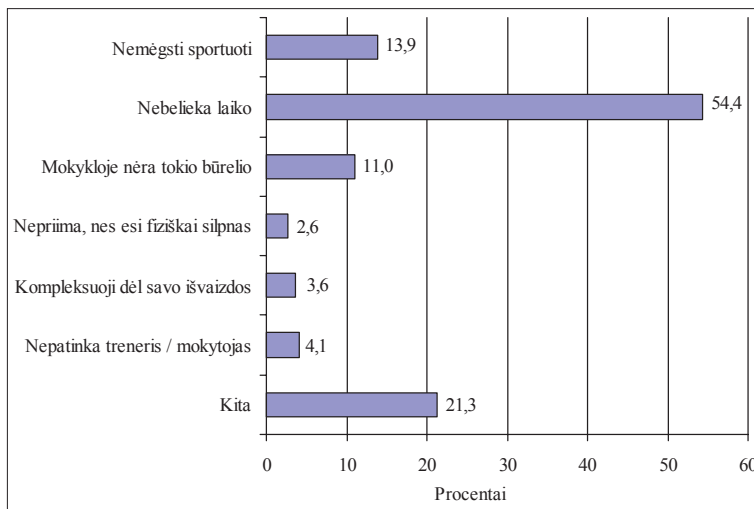
motyvaciniai veiksniai. Noras būti stipriu ir sveiku svarbiausia yra mokiniams, kurie sportuoja ne tik savo mokykloje, bet ir už jos ribų (78,0%). Šis motyvas mažiau svarbus sportuojantiems kitose neformaliojo fizinio ugdymo institucijose (66,4%) ir lankantiems sporto būrelius mokykloje (60,5%) ($\chi^2 = 6,162$; $p < 0,05$) (žr. lent.). Kitas svarbus veiksnys, kuris skatina paauglius sportuoti yra mokinių noras realizuoti savo gebėjimus: šį veiksnį įvardijo 38,4% respondentų ($p > 0,05$).

Mokinius dalyvauti neformaliajame fiziniame ugdyme skatina ne tik motyvaciniai, bet ir socialiniai veiksniai. 9,0% respondentų nurodė, kad jie dalyvauja neformaliojo fizinio ugdymo veikloje todėl, kad šią veiklą yra pasirinkę jų draugai. Dalį respondentų (6,1%) dalyvauti neformaliojo fizinio ugdymo veikloje paskatino tėvai ir treneriai arba mokytojai (4,0%). Nustatytas reikšmingas skirtumas tarp grupių ($\chi^2 = 15,30$; $p < 0,001$): mokytojo skatinimas dalyvauti neformaliojo fizinio ugdymo veikloje labiausiai turėjo įtakos paaugliams, kurie lanko sporto būrelius mokykloje (10,5%), ir visai neturėjo įtakos mokiniams, sportuojantiems už mokyklos ribų.

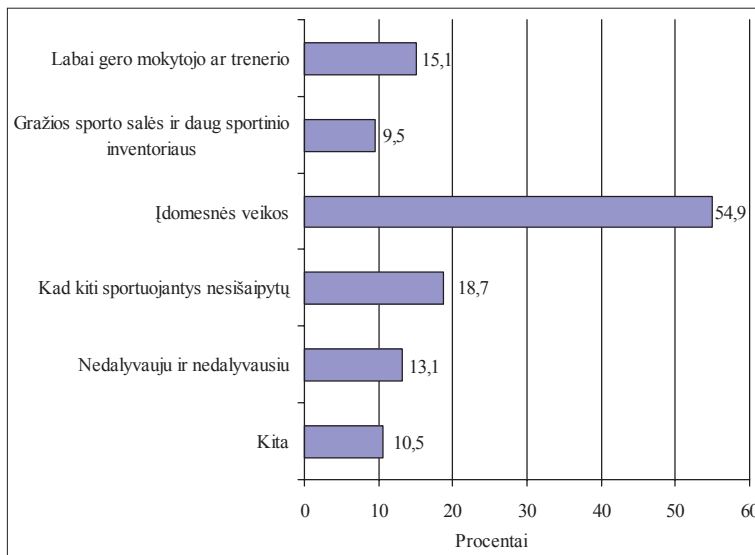
Trenerio ir mokytojo asmenybė taip pat turi įtakos paauglių laisvalaikio praleidimo formos pasirinkimui. 10,2% paauglių, kurie sportuoja ir mokykloje, ir už jos ribų, bei 9,3% sportuojančių vien tik kitose ugdymo įstaigose teigė besitreniruojantys todėl, kad jų treneris yra labai geras.

1 pav. Tėvų požiūrio į vaikų dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme procentinis skirstinys

2 pav. Jaunųjų paauglių nedalyvavimo neformaliajame švietime priežastys (%)

3 pav. Jaunųjų paauglių atsakymų į klausimą *Ko reikėtų, kad Tu dalyvautum neformaliajame fiziniame ugdyme?* procentinis skirstinys

Kūno kultūros mokytojo asmenybė turėjo įtakos ugdytinių laisvalaikio praleidimo formos pasirinkimui tikrai 5,3% respondentams.

Bandėme išsiaiškinti ir tėvų požiūrį į mokinių dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme (1 pav.). Beveik pusė respondentų nurodė, kad tėvai jiems siūlo apsispręsti patiems (48,4%), o mažiau nei pusė (41,1%) skatina dalyvauti nefor-

maliąjo fizinio ugdymo veikloje. Nustatytas esminis skirtumas tarp grupių ($\chi^2 = 71,752$; $p < 0,001$): labiausiai tėvų yra skatinami tie mokiniai, kurie dalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme mokykloje ir už jos ribų (54,7%). Lankančių sporto būrelius vien tik mokykloje ar vien už jos ribų atsakymai buvo panašūs: beveik pusė tėvų skatina dalyvauti, kita pusė — siūlo apsispręsti patiems.

Tačiau ir 20,7% mokinių, kurie nedalyvauja popamokinėje sportinėje veikloje, taip pat teigė, kad juos tėvai skatina papildomai sportuoti, neapsiriboti vien kūno kultūros pamokomis, tačiau dėl tam tikrų priežasčių jie to nedaro.

Tyrimu atskleidėme priežastis, trukdančias jauniems paaugliams dalyvauti neformaliajame fiziniame ugdyme (2 pav.). 54,4% mokinių nurodė, kad jie negali sportuoti, nes nebelineka laiko, 13,9% tiesiog nemėgsta sporto, 11,0% respondentų teigė, kad jų mokykloje nėra tokio sporto būrelio, kurį jie norėtų lankyti. Kadangi daugiau kaip pusė mokinių nurodė, kad jiems nepakanka laiko sportuoti, paanalizavome jų dalyvavimą neformaliajame švietime. Nustatyta, kad daugiau nei pusė mokinių (57,2%), kurie nedalyvauja neformaliajame fiziniame ugdyme, iš viso nedalyvauja ir neformaliajame švietime.

Bandėme nustatyti, ko reikėtų, kad paaugliai dalyvautų neformaliajame fiziniame ugdyme. 54,9% respondentų nurodė, kad jie norėtų įdomesnės veiklos, 18,7% tiriamųjų svarbu, kad iš jų nesišaiptytų kiti sportuojantys asmenys ir 15,1% pageidavo labai gero mokytojo ar trenerio. Tačiau net 13,1% pažymėjo, kad sporto būrelis nelanko ir nelankys nenurodydami jokios priežasties (3 pav.).

REZULTATŲ APTARIMAS

Tyrimu nustatyta, kad neformaliajame fiziniame ugdyme dalyvauja mažiau nei pusė (41,7%) 5–6 klasių mokinių. Kitų mokslininkų tyrimai rodo, kad popamokinėje sportinėje veikloje dalyvauja apie 30,0–56,3% jaunųjų paauglių. 2002 m. Kūno kultūros ir sporto departamento (KKSD) inicijuotu tyrimu „Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose“ (2002) buvo apklausti 1143 7–18 metų mokiniai ir nustatyta, kad organizuotas sporto pratybas po pamokų lanko daugiau mokinių, t. y. 56,33%. Panašūs duomenys gauti ir 2003 m. Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) „Popamokinės veiklos veiksmingumo“ (2003) tyrimu. Nustatyta, kad sporto būrelius lanko 55,0% mokinių ir jie yra vieni iš populiariausių bei aktyviai lankomų mokykloje ir už jos ribų. Tačiau kiti autoriai pateikia mažesni dalyvaujančių neformaliojo fizinio ugdymo veikloje mokinių skaičių: D. Mockevičienė (2002) nustatė, kad po pamokų organizuotas sporto pratybas lanko 45,9% mokinių, M. Barkauskaitė (2004) — 30,0%. Minėto KKSD tyrimo „Lietuvos 7–80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose“ duomeni-

mis, net 44,1% lanko pratybas sporto mokymo įstaigose ir 25,5% — papildomojo fizinio ugdymo būrelius mokykloje.

Literatūros šaltinių analizė atskleidė, kad jaunųjų paauglių fizinių aktyvumą lemia įvairūs aplinkos veiksniai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad negalime išskirti vieno veiksnio, nes paprastai veikia visas kompleksas tarpusavyje susijusių. V. Volbekienė ir kt. (2007) teigia, kad „naujausiais tyrimų duomenimis, fizinio pasyvumo ir aktyvumo kilmė yra nulemta biologiškai“. Daugelio autorių (Levickienė, Kardelis, 1999; Nevil, 2006; Šukys, Bagdonas, 2007) ir institucijų (KKSD, ŠMM) inicijuotų sociologinių tyrimų duomenimis, berniukai yra fiziškai aktyvesni ir jie dažniau renkasi įvairius sporto būrelius. Mūsų tyrimu taip pat nustatyta, kad berniukų statistiškai reikšmingai ($\chi^2 = 37,58$; $p < 0,001$) daugiau nei mergaičių dalyvauja neformaliojo fizinio ugdymo veikloje.

Dalyvavimą neformaliajame fiziniame ugdyme labiausiai lemia motyvaciniai veiksniai, t. y. vidinė motyvacija — noras būti stipriu ir sveiku (68,3%) bei saviraiškos (savirealizacijos) poreikis — tikėjimas realizuoti savo gebėjimus (38,4%). Šie duomenys sutampa su kitų autorių (Zuožienė, 1998; Blauzdys, Jasiūnas, 2000; Bagdonienė, Blauzdys, 2005) gautaisiais. Tuo tarpu 2002 metais KKSD tyrimu nustatyta, kad didžiosios dalies (72,6%) mokinių pagrindiniai mankštinimosi ir sportavimo motyvai yra noras tobulinti savo fizines galias, gerinti sveikatą, didinti darbingumą.

Kitų šalių tyrėjai (Maureen, Weiss, 2000; Lipscombe et al., 2002; Turman, 2007) išskiria socialinės aplinkos — tėvų, trenerių ir bendraamžių įtaką skatinant vaikų fizinių aktyvumą. L. P. Cid (2002) nurodo, kad treneriai, šeima ir draugai yra svarbūs, bet mažiau turi įtakos jaunųjų paauglių sportinės veiklos pasirinkimui. Tyrimu nustatėme, kad Lietuvos paaugliams socialiniai veiksniai (draugų įtaka, trenerių, mokytojų ir tėvų skatinimas) taip pat turi įtakos, tačiau jie nėra pagrindiniai.

Anot J. E. Bois ir kt. (2005), yra stiprus ryšys tarp tėvų nuomonės, jų elgsenos ir vaikų fizinio aktyvumo lygio. Mūsų tyrimu taip pat nustatyta, kad net pusė respondentų, kurie dalyvauja neformaliojo fizinio ugdymo veikloje, ir toliau tėvų yra skatinami joje dalyvauti. Tik penktadalis nedalyvaujančių sportinėje veikloje mokinių teigia, kad juos tėvai skatina dalyvauti popamokinėje sportinėje veikloje.

Svarbiausia nedalyvavimo neformaliajame fiziniame ugdyme priežastimi moksleiviai nurodė laiko stoką (54,4%) ir tai, kad jie nemėgsta sportuoti (13,9%). Lyginant šiuos respondentų atsakymus su

kitų tyrėjų duomenimis matyti, kad priežastys panašios: KKSD tyrimo metu (2002) moksleiviai taip pat nurodė, kad nedalyvauja popamokinėje sportinėje veikloje, nes domisi kitomis laisvalaikio praleidimo formomis ir tai, kad jiems trukdo didelis mokymosi krūvis. Beveik trečdalis prisipažino, kad sportuoti neturi noro, stokoja energijos ir valios. Švietimo ir mokslo ministerijos 2003 metais inicijuotu tyrimu „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ buvo nustatyta, kad pagrindinė nedalyvavimo organizuotoje popamokinėje veikloje priežastis yra laiko trūkumas.

IŠVADOS

1. Neformaliajame fiziniame ugdyme dalyvauja mažiau nei pusė (41,7%) Lietuvos jaunųjų paauglių. Daugiau moksleivių sportuoja kitose

neformaliojo ugdymo įstaigose nei bendrojo lavinimo mokyklos organizuotoje popamokinėje sportinėje veikloje.

2. 5—6 klasių mokinių pasirinkimą dalyvauti neformaliajame fiziniame ugdyme labiausiai lemia motyvaciniai veiksniai, t. y. vidinė motyvacija — noras būti stipriu ir sveiku bei saviraiškos poreikis — tikėjimas realizuoti savo gebėjimus. Mažiau svarbūs yra socialiniai veiksniai: draugų įtaka ir trenerių, mokytojų, tėvų skatinimas. Įtakos turi ir biologiniai veiksniai (mokinių lytis).
3. Pagrindine nedalyvavimo neformaliajame fiziniame ugdyme priežastimi apie pusė respondentų (54,36%) nurodė laiko trūkumą. Dalis mokinių (13,9%) teigė, kad jie nedalyvauja šioje veikloje, nes nemėgsta sportuoti.

LITERATŪRA

- Adaškevičienė, E. (2004). *Vaikų fizinės sveikatos ir kūno kultūros ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Aramavičiūtė, V. (2005). *Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Bagdonienė, L., Blauzdys, V. (2005). V—VI klasių mokinių intereso kūno kultūrai lygių kaita. *Sporto mokslas*, 4 (58), 3—9.
- Bajoriūnas, Z. (2004). *Šeimų ugdymo mokslas ir praktika: studijų knyga*. Vilnius: Kronta.
- Barkauskaitė, M. (2004). Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje. *Pedagogika*, 72, 20—25.
- Barkauskaitė, M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika: monografija*. Vilnius: VPU.
- Bitinas, B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
- Blauzdys, V., Bagdonienė, L. (2007). *Mokinių teigiamo požiūrio į kūno kultūrą kaip mokymosi dalyką ugdymas, didinant jo prasmingumą*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Blauzdys, V., Jasiūnas, M. (2000). 11—12 klasių miesto ir kaimo moksleivių požiūris į kūno kultūros pamokas. *Sporto mokslas*, 4, 57—62.
- Bois, J. E., Sarrazin, P. G., Brustad, R. J., Cury, F., Trouilloud, D. O. (2005). Elementary schoolchildren's perceived competence and physical activity involvement: The influence of parents' role modeling behaviors and perceptions of their child's competence. *Psychology of Sport and Exercise*, 6, 381—397.
- Cid, L. F. (2002). Alteração dos motivos para a prática desportiva das crianças e jovens. *Revista Digital, Buenos Aires*, 55. [žiūrėta 2007-10-25]. Prieiga internetu: www.efdeportes.com
- Dapkienė, S. (1998). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: UAB „Litera“.
- Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo. (2005). Nr. ISAK-2695. [žiūrėta: 2006-01-05]. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm
- Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003—2012 metų nuostatų. (2003). *Valstybės žinios*, 71, 3216.
- Dzenuškaitė, S. (1991). *Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas*. Vilnius: PMTI.
- Festou, D., Humberstone, B. (Ed.). (2006). *Non-formal Education through Outdoor Activities Guide: A European funded project*. Cumbria: European Institute for outdoor Adventure Education and Experiential Learning.
- Jankauskas, V. (2008). *Ar prieinamas neformalusis vaikų švietimas Lietuvoje?* [žiūrėta 2008-05-07]. Prieiga internetu: www.zebra.lt/svietimas
- Jovaiša, L. (1995). *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
- Levickienė, G., Kardelis, K. (1999). Moksleivių fizinės sąviugdos komponentų bei socialinių ir edukacinių veiksmų sąsaja. *Socialiniai mokslai*, 4, 91—98.
- Lietuvos 7—80 metų amžiaus gyventojų požiūris į kūno kultūros pratybas ir dalyvavimas jose. *Sociologinio tyrimo rezultatai*. (2002). [žiūrėta 2007-10-25]. Prieiga internetu: <http://www.kksd.lt>
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas. (2003). *Valstybės žinios*, 63, 2853.
- Lipscombe, N., Robinson, L., Sadler, J. (2002). *Influences on Competitive Sports Participation for Primary School Children in Wodonga, Victoria*. [žiūrėta 2007-12-01]. Prieiga internetu: <http://www.ausport.gov.au/fulltext/2002/acher/Sadler.pdf>
- Maureen R. Weiss, Ph. D. (2000). Motivating Kids in Physical Activity. *Research Digest*, 11, 1—8.
- Mockevičienė, D. (2002). Socialinio pedagogo vaidmuo gerinant vaikų užimtumą ir laisvalaikį. *Pedagogika*, 64, 47—52.
- Nevil, M. (2006). *Increasing demand for sport and physical activity for adolescent girls in Scotland*. [žiūrėta 2008-03-28]. Prieiga internetu: <http://www.sportscotland.org.uk>
- Popamokinės veiklos veiksmingumas*. Tyrimo ataskaita. (2003). Vilnius. [žiūrėta 2007-12-05]. Prieiga internetu: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimas_5.doc
- Ramaneckienė, I. (1998). *Papildomasis ugdymas*. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
- Ratkus, J. (2000). *Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla*. Šiauliai: Litera.
- Siurala, L. (2007). Foreign experts show Dutch youth policy omission. *Youth Policy*, 3, 151—160.

Smalinskaitė, I. (2002). 7—12 klasių moksleivių dalyvavimo ir nedalyvavimo sporto pratybose motyvai. *Sporto mokslas*, 2, 54—57.

Šukys, S., Bagdonas, A. (2007). Moksleivių sportavimo ir fizinio aktyvumo laisvalaikio sąsajos su socialiniais ekonominiais veiksniais. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 1, 44—50.

Trost, S. G., Pate, R. R., Sallis, J. F. et al. (2002). Age and gender differences in objectively measured physical activity in youth. *Medicine and Science in Sport and Exercise*, 34, 350—355.

Turman, P. D. (2007). Parental sport involvement: Parental influence to encourage young athlete continued sport participation. *Journal of Family Communication*, 3, 151—175.

Vaitkevičius, J. (1998). *Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos*. Vilnius: Mokslas.

Verstraete, S. J. M., Cardon, G. M., Clercq, D. R. L., Bourdeaudhuij, J. M. M. (2007). Effectiveness of a two-year health-related physical education in Elementary Schools. *Journal of Teaching Physical Education*, 26, 20—34.

Volbekienė, V., Gričiūtė, A., Gaižauskienė, A. (2007). Lietuvos didžiųjų miestų 5—11 klasių moksleivių su sveikata susijęs fizinis aktyvumas. *Ugdymas. Kūno kultūra. Sportas*, 2, 71—77.

Zuožienė, I., J. (1998). *Kūno kultūros ir sveikos gyvenamosios žinių įtaka moksleivių fiziniam aktyvumui: daktaro disertacija*. Kaunas: LKKA.

FACTORS DETERMINING 5TH—6TH FORM PUPILS' NON-FORMAL PHYSICAL EDUCATION

Asta Šarkauskienė, Eugenija Adaškevičienė
Klaipėda University, Klaipėda, Lithuania

ABSTRACT

In the process of the modernization of the educational system in Lithuania and achieving the common goals of the European Union, non-formal education takes a special place. Regulations of the National Education Strategy for the years 2003—2012 foresee development of non-formal education, aiming at the high quality of children's education.

The aim of the research was to identify the factors determining the 5th—6th form pupils' (junior adolescents) participation non-formal physical education.

The research was carried out in May, 2007. Questionnaires of four types were used for this purpose. They were intended for the pupils who do not participate in after-school physical activities and who: 1) participate only in after-school physical activities; 2) do not participate in after-school physical activities, but attend sports clubs; 3) participate in both: after-school and other physical activities.

The data were gathered with the help of anonymous questionnaires which were filled in by 672 junior adolescents from six secondary schools in different towns of Lithuania (Vilnius, Klaipėda, Alytus, Silute, Gargzdai).

It was established that less than one half (41.7%) of the 5th—6th formers participated in the non-formal physical education, where: 5.7% of them participated in after-school physical activities, 16.9% — in after-school physical activities and approximately one fifth of the adolescents participated in both. There were 9.6% fewer pupils who were going to attend after-school physical activities in the near future than those who wanted to continue attending physical activities in other institutions ($\chi^2 = 17.563$; $p < 0.005$).

Analysis of the literature sources and our research have shown that the choice of physical activities by junior adolescents is influenced by different factors where one main factor cannot be excluded as a whole complex of interdependent factors condition it. It was established that the choice of 5th—6th formers' participation in physical activities was mainly determined by their intrinsic motivation — the wish to be strong and healthy (68.3%) and the need of self-expression — the hope to implement the skills (38.4%). These data concur with the research results of other authors (Zuožienė, 1998; Blauzdys, Jasiunas, 2000; Cid, 2002; Bagdonienė, Blauzdys, 2005). Social factors are important as well: influence of friends, encouragement by the coach / teacher and parents, although these are not the main factors.

The main reason for not participating in non-formal physical education for one half of the respondents (54.4%) was the lack of time. Some of the pupils (13.9%) claimed that they did not take part in those activities because they did not like to do sport.

Keywords: non-formal physical education, factors determining non-formal physical education, early adolescence.

Gauta 2008 m. balandžio 21 d.
Received on April 21, 2008

Priimta 2008 m. rugsėjo 9 d.
Accepted on September 9, 2008

Asta Šarkauskienė
Klaipėdos universitetas
(Klaipėda University)
S. Nėries g. 5, LT-92227 Klaipėda
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 8 680 72393
E-mail asta.sarkauskiene@gmail.com